

“ТЕОРИЈА СВЕГА” БЕНЦАМИНА ЛЕЗБИОСА

ЕВСТРАТИЈЕ ТЕОДОСИЈУ¹, ВАСИЛИЈЕ Н. МАНИМАНИС¹,
МИЛАН С. ДИМИТРИЈЕВИЋ²

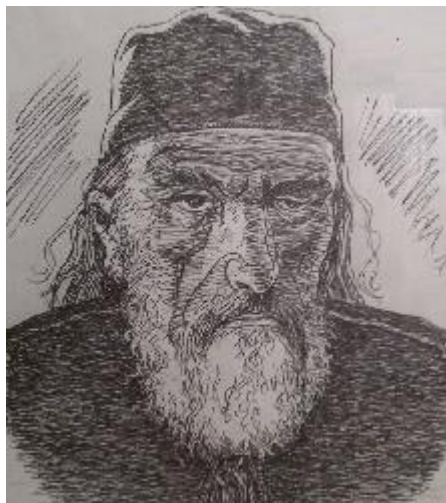
¹*Department of Astrophysics-Astronomy and Mechanics, School of Physics,
University of Athens, Panepistimioupolis, Zographos 157 84, Athens-Greece*

E-mail: etheodos@phys.uoa.gr

²*Астрономска опсерваторија, Волгина 7, 11060 Београд, Србија*

E-mail: mdimitrijevic@aob.bg.ac.rs

Резиме: Бенцамин Лезбиос или Бенцамин са Лезбоса био је учени монах грчког просветитељства, који је живео у време А. Кораиса, Т. Каириса и Е. Вулгариса. Био је под очигледним утицајем духа западноевропског просветитељства, па су га званичници православне цркве оптужили да учи новим знањима о природи и свету. Био је значајни филозофски мислилац грчког просветитељства и формулисао је пионирску унифицирајућу теорију природе – Пантахекинетон. У овоме раду описан је његов живот, дела и теорија коју је формулисао.

Слика 1: Бенцамин Лезбиос.

1. ЕЛЕМЕНТИ БИОГРАФИЈЕ

Млађи савременик Руђера Бошковића, Бенцамин Лезбиос, као и наш велики научник формулисао је једну унифицирану „теорију свега“, што пружа могућности за различита упоређивања и паралеле. Рођен је у старом Пломарију, на острву Лезбос, 1759, или 1762. године. Био је син Амирисе и Јоаниса Георгантиса или Георгантелиса или Кареа. Крштено име му је вероватно било Василије и основно образовање је добио у своме селу. Када је имао 17 година, дошао је на Атос и закалуђерио се у манастиру Пантократор; тада је добио име свога ујака Бенцамина.

Године 1779, млади Бенџамин је послан у манастир Агиос Николаос (Св. Никола) у Кидониесу (данас Ајвалик у Турској), где је био његов ујак Бенџамин (Argyropoulou, 1983: 47). Онде је похађао лекције у цветајућој школи Иоаниса Економоса (Димитракелис) око годину дана, а пошто је постао ђакон и онда свештеник, Економос га је подстакао да оде на острво Патмос да настави са учењем. Онде је остао до 1786; следеће три године похађао је тада чувену Хиоску школу (1786-1789), где је међу осталим учитељима био Атанасиос Париос а ту је постао и пријатељ Доротеоса Пројоса, касније владике (ЕЕЕ, 1983: 239).

Још увек млад, отац Бенџамин се вратио у Ајвалик 1789, или 1790; ту је извесно време предавао у Економосовој школи. Јоанис Економос, посредовао је да за свога бившег ученика обезбеди финансијску помоћ од богатих чланова локалног друштва да би га послао на даље студије у Европу. Године 1790, уписао се, на препоруку Пројоса, на Универзитет у Пизи а затим на Екол Политекник у Паризу, где му је између осталих предавао Антоан-Лоран Лавоазје (Argyropoulou, 1983: 49). Упоредо са основним студијама природних наука и филозофије, Бенџамин је проучавао дела представника европског просветитељства. Пошто је у Паризу остао неколико година, ушао је у кругове учених Грка у дијаспори и упознао се са Адамантиосом Кораисом. Бенџамин је почео да пише чланке за часопис *Логос Хермес*. Пошто је завршио циклус студија у Паризу, 1798. одлази на око годину дана у Енглеску, на чувену Гриничку опсерваторију, где је видео телескоп Виљема Хершела (Valetas, G., 1974: 280).

Године 1799, Бенџамин је одбио предлог да предаје на Хиоској школи Атанасиоса Париоса; вратио се у Кидониес (Ајвалик) и тамо почео да предаје у школи, која је 1803. реорганизована и названа „Академија Кидониеса“. Бенџамин је предавао филозофију (етику и метафизику), алгебру, геометрију, физику и астрономију, а нарочито у физици, наставу је допуњавао извођењем експеримената (ЕЕЕ, 1983: 239). Кораис из Париза га је снабдевао делом неопходних експерименталних уређаја и одговарајућих приручника. Предавао је на основу бележака и следећи тадашње педагошке методе, са честом употребом наставних помагала и експеримената. Његова предавања доприносила су ширењу славе Академије као високе наставне институције, где су долазили многи студенти са Балкана, чији је број премашивао шест стотина.

Садржај и методи ових предавања изазвали су реакције, које су, оснажене личним антагонизмом нарочито Атанасиоса Париоса, довеле до оптужби против Бенџамина у Васељенској Патријаршији у Константинопољу и од стране Патријарха Калиника IV.

Оптужбе су биле да Бенџамин предаје i) да се Земља креће а Сунце стоји непомично, ii) да су небеска тела настањена другим бићима и iii) да је Сунце тамно и осветљено рефлексијом.

Године 1803, Бенџамина је Синод Васељенске Патријаршије осудио *in absentia* да се одрекне својих теорија (Argyropoulou 1983: 59). Услед

интервенције утицајних пријатеља – међу осталима ефеског владике Дионисија Калиархеса, те фанариотског хегемона Александроса Мурузиса и његовог брата Деметриоса – осуда Патријаршије никада није спроведена. Коначно, Бенцамин Лезбиос је уз подршку својих студената и средње класе у Кидониесу (Ајвалику), наставио да држи наставу на Академији до 1812 (Valetas, 1974: 283). Ипак, од 1808. је изражавао жељу да да оставку и напусти град, због непрестане реакције конзервативних кругова и проблема у раду школе који су настајали услед тога.

Године 1812. Бенцамин Лезбиос је позван да води ништа мање него Школу Патријаршије у Константинопољу (Истамбулу)! Одбио је ову понуду одлучивши да се настани на родном острву Лезбосу и ту оснује сопствену школу (ЕЕЕ, 1983: 239). Упркос подршци острвљана и неколико његових студената из Кидониеса, планови нису успели па је одлучио да оде у Истамбул. Ту му је понудио гостопримство лекар Георгиос Десилас, у чијој је кући радио као приватни учитељ. У то време је позиван као предавач у Куручесмеу и у школи у Атини, коју је управо основало «Друштво Филомусос» (Argyroulou, 1983: 64-68). Пошто је одбио ове предлоге, Бенцамин је 1817. прихватио позив владара Влашке Јоаниса Карацаса да реорганизује Академију у Букурешту. У овом послу за сарадника је нашао Александра Маврокордатоса, владаревог нећака (ЕЕЕ, 1983: 239). Рад му је био ускоро прекинут, после пада Карацаса у септембру 1818, Бенцамин одлази у Јаши. У Молдавији ће остати следеће две године, под заштитом владара Александра Калимахиса и у току тог периода постаће члан «Филики Хетерије» (Друштва пријатеља), тајне организације за ослобођење Грчке (Valetas, 1974: 288). Од тада па надаље, Бенцаминов наставнички рад биће комбинован са напорима за ослобођење Грчке од отоманске власти.

У овом контексту, Бенцамин Лезбиос се нашао септембра 1820. у Смирни (Измиру), где предаје у „Јеванђеоској“ (‘Евангелики’) школи за више образовање, док у исто време делује као локални повереник Филики Хетерије (ЕЕЕ, 1983: 239). Након избијања грчког Рата за независност прелази у Ајвалик да би, заједно са Папафлесасом, набавио муницију за борбу против отоманске власти. У лето 1821, путује на грчко копно преко острва Псаре, Хидре и Спецеса и настањује се на Пелопонезу. Ту учествује у раду Прве Народне скупштине у Епидаурусу (Децембар 1821), као један од 20 представника пелопонеског Сената, где политички подржава старог сарадника Александра Маврокордатоса. Године 1822, као члан Егејске комисије, Бенцамин обилази грчка острва организујући отпор, а у исто време сакупља новац за финансирање борбе. На Другој Народној скупштини у Астросу (Март-Април 1823) Бенцамин је изабран у деветочлану комисију за израду нацрта привременог Кривичног закона, а следеће године учествује у плановима за стварање више школе у Аргосу (ЕЕЕ, 1983: 239). Активност му је прекинута у септембру 1824, када у Науплиону на Пелопонезу умире од тифуса.

2. ДЕЛА БЕНЦАМИНА СА ЛЕЗБОСА

Дела Бенцамина Лезбиоса могу се разврстати у три главне групе: А) Филозофски радови. Б) Радови из физике и астрономије. В) Математички радови (Houzaïos, G. M., 2009, 7). Детаљније:

А) Филозофска дела

1. *Apologia [...] pros tas sykofantias tou neou philosophou* (Извињење због клеветања новог филозофа), без датума, 1-12

2. *Stoicheia ethikis* (Елементи моралне филозофије). У почетку необјављено, публиковано је post mortem са уводом и коментарима Р. Аргиропулоса, Центар за модерна грчка истраживања, Национална фондација за истраживања, Атина 1994, 1-302.

3. *Stoicheia tis metaphysikis* (Елементи метафизике). Беч, Аустрија, објавио Johannes Schneirer, 1820, 1-471.

Б) Дела из физике и астрономије

1. *Physiki*, објављено post mortem заједно са...

2. *Meteorologika* и *Astronomia*. 1 Лицеј у Волосу, 1991.

В) Математичка дела

1. *Stoicheia arithmitikis* (Елементи аритметике), том I, Беч, Аустрија, објавио Johannes Schneirer, 1818, стр. xiv + 197.

2. *Geometrias Euclidou Stoicheia* (Елементи Еуклидове геометрије), том II, Беч, Аустрија, објавио Johannes Schneirer, 1820, 1-255.

3. *Stoicheia Algebras* (Елементи алгебре). Необјављено.

4. *Trigonometria* (Тригонометрија). Необјављено.

Бенцамин Лезбиос је писао углавном уџбенике за предмете које је предавао у Кидониесу (Ајвалику). У све три претходне групе присутне су филозофске и научне теорије просветитељства, под лупом његовог личног критичког прилаза. Што се тиче Бенцаминовог општег погледа на филозофију и науку, у математици види основу чак и емпиријске науке и полазну тачку за филозофску мисао; природну филозофију сматра продужетком метафизике и укључује у њу, између осталог, хемију, астрономију и космологију. Језик који користи је уобичајени говорни облик грчког, али не оклева да уведе свој сопствени систем интерпункције и да се врати старом грчком да би изразио научне термине. Због оваквих иновација, био је оптужен да је „неписмени филозоф“ (Argyropoulou, 1983:55).

3. ПАНТАХЕКИНЕТОН ТЕОРИЈА

Садржај Бенцаминових рукописа пажљиво је проучавао физичар др Антонис Н. Андриотис, главни истраживач у Фондацији за истраживање и технологију, који је написао књигу на ову тему, неку врсту коментара под насловом: „*Пантахекинетон*“ теорија Бенцамина са Лезбоса: Од картезијанског етера до универзалности и дуалности феномена преноса енергије (2009).

Али зашто „од картезијанског“? Интерес за проучавање природе поново се рађа после италијанске ренесансе; полет му даје развој експерименталних наука у 16. и 17. веку. Први велики филозоф, следбеник ове еволуције, био је Рене Декарт или Cartesius (René Descartes, 1596-1650). Две основице његове филозофије, како је описао у своме делу *Расправа о методи (Discours de la méthode, 1637)*, су: сумња и логичка мисао. Није хтео да се ослања на божанско откровење, али истовремено није прихватао без оклевања оно што нам нуде чула; то је оно што га је вероватно довело до чувене изреке: ‘*cogito ergo sum*’.

Овде треба поменути разлику коју је Хајзенберг правио између пресократовских филозофа и Декарта:

1. Пресократовци су тражили основну суштину или први принцип из кога је настао (и вероватно још настаје) Универзум; сви су полазили од онтолошког проблема.

2. За Декарта, основно је потрага за фундаменталним знањем. *Cogito* је чиста категорија природе знања.

Ипак, мало је погрешно рећи да је Декарт, својим новим филозофским методом, дао други правац људској мисли. Његов првенствени допринос теоријским и експерименталним наукама (упркос свим грешкама и домишљањима, као што је разлика између *res cogitans* и *res extensa*, што обележава ову филозофију), према Хајзенбергу је, што је омогућио физичарима да описују свет без помињања Бога или Ега, напредак који је пружио велико поверење у науку. *Ускоро се показало да је ова основа била готово неопходна општа претпоставка за све експерименталне науке.*

Представимо сада *Пантахекинетон* теорију. Бенцамин одбацује Њутнов закон [универзалне] гравитације и уводи појам ‘*пантахекинетона*’, флуидног субстратума који се слободно креће у свим правцима и узрок је свих природних и духовних појава (Valetas, 1974: 282). Према С. Куманудису (1988): “*пантахекинетон, извесни флуид, постоји у природи према Бенцамину Лезбиосу и стимулише чула и осећања*”.

Можда је Бенцаминово најважнији цитат: “*Пантахекинетон је флуид који непрекидно тече од једног тела ка другом, а његов долазећи и одлазећи флукс је пропорционалан запремини тела*” (*Physics*, §6). У следећем пасажу пише, (*Physics*, §64): “*Тако сам овом флуиду дао назив Пантахекинетон; и његово постојање може бити само пука хипотеза, ипак од сада ће сва*

пракса физике бити да докаже његово постојање и својства” (Andriotis 2009, p. 45). На основу Бенцаминових идеја у *Физици* и *Елементима метафизике* може се закључити да је *пантахекинетон* смело предложен као узрок свих појава у природи и души. Етимологија појма настаје од речи *пантахе* = свугде и *кинетон* = кретање (*Dictionary of Greek language*, Papuros ed., Athens, 2008).

Да ли је то метафизика? Они који су проучавали дело Бенцамина Лезбиоса – најзначајнија публикација о овој теми остаје докторска дисертација Роксане Аргиропулу, 1983 – сматрају да без обзира на исправност оригиналне теорије, његов космолошки модел је пре заснован на физици него на метафизици. Као што је сам Бенцамин изјавио, он је тако радио пошто му „природна радозналост“ није дозвољавала да се заустави на резултатима, него га је *‘вукла да трага за узроцима’*.

Проучавајући рукописе обе књиге Бенцаминове *Физике*, који се у добрим условима чувају у Лејмон манастиру, у Калонеу на Лезбосу, и у библиотеци клуба „Бенцамин Лезбијски“ у Пломарију (који их је објавио као фототипско издање), Андриотис (2009) је издвојио и претставио главне тачке *пантахекинетон* теорије у своме раду. После тридесет година истраживања и проучавања, он карактерише *пантахекинетон* као «етеру сличан елемент» са особинама које омогућују квалитативни прилаз за већину области у физици познатих у време када се Лезбиос бавио наставом.

Пантахекинетон теорија може се применити на готово све основне појаве и величине у физици, насупрот теоријама које су тада преовладале.

Основно истраживање др Андриотиса било је да установи да ли постоје било који елементи *пантахекинетон* теорије који су се задржали у модерној физици, што би оправдало дубљу студију ове области; Андриотис сматра да је ова теорија важан градивни елемент у развоју научног знања.

Пређашњи професор астрономије Д. Коцакис (1940) сматрао је да је *пантахекинетон* теорија ‘несретна’. Ипак, према Андриотису (2009), Бенцамин предлаже побољшања старих теорија и истовремено даје нове идеје, у поступку који потсећа на начин како се то ради у модерним расправама и прегледним чланцима, у којима се предлагане теорије систематично, тачку по тачку упоређују са одговарајућим претходним.

Дубоко разумевање *пантахекинетон* теорије захтева пажљиву анализу Бенцаминових аргумената и њихово упоређивање са доминирајућим теоријама у то доба.

Андриотис је проучавао двотомно Бенцаминово дело *Физика*, које се састоји од 1450 параграфа и 758 страница, спасио га, пошто га је преписао, и пошто га је проучио сматра да је исто тако лако за читање као *Астрономија* Т. Каириса (Mavrommatis 1989).

Садржај Бенцаминове *Физике* је двострук: i) То је уџбеник и енциклопедија физике, од античких времена до његовог доба. ii) Она представља *пантахекинетон* теорију, унифицирани модел за представљање различитих природних појава.

Пажљиво проучавање Бенцаминовог дела показује да он није био пуки преводилац западних идеја у физици; имао је слободан и пионирски дух. Према њему, Бог није од исте ‘грађе’ (синаидос) као материја, него је Створитељ материје *ex nihilo* (Kavarnos, 1964). Бог је свемогућ (*пантодинамос*) а не ‘велике моћи’ (*мегалодинамос*); људска душа је субстанца независна од тела и нема облик или *еидос* тела, како је писао Аристотел.

Бенцамин са Лезбоса стваралачки се уклапа у нови талас мишљења, који на западу резултује у чисто аксиоматском и апстрактном разматрању свега, али такође доприноси едукационим потребама свога народа.

Бенцамин не оклева да додирне сам садржај метафизичких исходишта. На основу *пантахекинетон теорије*, покушава да објасни ‘зао поглед’ и разне друге феномене помешано духовне и телесне природе; али пре свега настоји да научи о ствараоцу објеката, Богу: “Али пошто знање духовне природе захтева знање ствараоца бића, односно Бога, очигледно је да је неопходно учити о Богу (тема коју додирује у *Physiki Theologia = Телологија Природе*, то јест метафизика).

Као што је Андриотис (2009) писао о *пантахекинетон* теорији, читајући Бенцаминову *Физику* постаје очигледно да је то добро урађен физички модел са консолидованом унутрашњом структуром и савршеном самоусаглашеношћу. Шта више, *пантахекинетон* теорија може да пружи одговоре на експерименталне резултате оног доба. *Пантахекинетон* теорија покушава да објасни природне појаве заједно са неким метафизичким на сличан начин, пошто су за њега психички феномени *епекеина* (продужетак) природних појава. Андриотис карактерише овај модел као «семи-космолошки».

Бенцамин помиње погледе античких пресократовских грчких филозофа, мада подржава хелиоцентрички систем. Проблем настаје са новим физичким астрономским идејама и језиком који користи. Због тога је називан ‘неписмени и безбожник’, пошто је доводио у сумњу библијску космологију, па је на крају био присиљен да напусти Ајвалик.

У истом временском периоду када и Бенцамин, физику су у Грчкој предавали Евгеније Вулгарис, Атанасије Псалидас, Нићифор Теотокис, Сергије Макреос, Константин Кумас, Константин Вардалахос, Димитрије Дарварис и његов ученик Теофил Каирис; другим речима, у Грчкој у отоманском ропству, постојао је низ „просветитеља“.

4. ТЕОРИЈЕ О ЕТЕРУ

Пантахекинетон по својој природи има карактер сличан етеру, мада се описује као нешто есенцијалније. Бенцамин наводи теорије о преносу енергије помоћу таласа, гравитације, магнетизма, електрицитета, светлости, топлоте и звука, да би лоцирао њихове слабе тачке, које остављају место за развој савршенијег или фундаменталнијег новог предлога за описивање ових појава.

Бенџамин са Лезбоса увек прво наводи тадашње погледе и теорије, онда их коментарише и на крају даје сопствено објашњење засновано на *пантахекинетон* хипотези, када је могуће.

Дакле Бенџаминова *Физика* је истовремено јасна и конзистентна презентација прихваћених модела у физици његовог доба, као и модела који су доминирали у прошлости, на пример у антици.

5. СУКОБ ИЗМЕЂУ ДВЕ „ШКОЛЕ“

Бенџаминов рад у физици одражава сукоб између две школе мишљења:

1. Њутнове, која прихвата деловање сила на даљину.
2. Картезијанске, која сматра да је потребан утицај медијума (као што је етар) да би сила деловала; ова школа уводи механицистичке моделе да би то објаснила.

У том контексту, *пантахекинетон* се јавља као сложени медијум са мултифункционалним особинама; он посредује у преносу гравитационог и електромагнетног међудејства, у преносу надражаја преко неурона и утиче на простирање светлости.

Полазећи од таласне природе простирања светлости, Бенџамин са Лезбоса, на основу погледа Роберта Бојла (који сматра да је светлост лонгитудинални талас у етеру, као звук у ваздуху), изражава мишљење да је *пантахекинетон* носиоц звука.

Андриотис (2009) повезује Бенџаминове погледе са научним знањем у физици његовог доба, са модерним унификационим теоријама Двадесетог века, као и са питагорејским теоријама о ‘*олкос* сфери’, аристотелијанском теоријом о етеру и картезијанском теоријом о вртложном кретању.

У четвртог поглављу *Физике* Бенџамин пише о гравитацији, критикујући Њутнове ставове. Износи своје гледиште да је гравитација резултат притиска fine, невидљиве супстанце, док је у контексту *пантахекинетон* теорије појам „односити са“ употребљен за објашњење гравитације и електричних и магнетних сила.

Бенџамин наставља са појмом „тежине“ у *пантахекинетон* теорији, називајући «куфа» тела која немају «тенденцију» да гравитирају.

У параграфу 93 *Физике*, помиње се инерција, која се, мада пропорционална маси, разликује од гравитације, пошто делује у сваком правцу.

Затим следе теорије о магнетном (магнетизму) и електричном (електрицитету) флуиду. Андреотис напомиње да је појам «истицања» електричног флуида последица његове идентификације са *пантахекинетон*.

У студији Андриотиса (2009), поменуто је неколико великих природњака 18. века и старијих, као што су Декарт, Хајгенс, Њутн, Оле Ремер, Снелијус, Роберт Хук, астроном Бредли, Јунг, астроном Халеј (кога Бенџамин зове Алијус) Жан Антоан Ноле (кога зове „Докса Нолету“, т.ј. „Слава Нолета“),

Бенцамин Франклин (помињан као „Слава Франклија“), итд., а њихови погледи су упоређени са Бенцаминовим.

Према Бенцаминовом рукопису, после теорије звука, у одељку о „термогону“ (топлоти), помиње се термин „дијажорезис“. Може се закључити да *дијажорезис* значи топлотни капацитет, а ‘*красис*’ температура (*термо-красиа* на модерном грчком). Затим у рукопису следи теорија светлости, где се помиње Касинијев резултат о растојању од осам светлосних минута између Сунца и Земље. Бенцамин ту даје и објашњење поларне светлости помоћу *пантахекинетон* теорије.

У петом поглављу је приказано гравитационо привлачење у светлу *пантахекинетон* теорије: “Дакле, с обзиром на постојање *пантахекинетона*, овде је дато како гравитационе појаве треба да буду објашњене.”

Постоје и одељци са насловима: *Моћ одржавања на површини и пантахекинетон*, *Инерција и пантахекинетон*, *Структура материје и пантахекинетон*, *Однос магнетног флуида (магнетизма) и пантахекинетона*. А увек следе и друкчији погледи: *Теорије Декарта и Халеја о Земљином магнетном пољу*.

У магнетној теорији, Бенцамин са Лезбоса прво доказује да се, према *пантахекинетон* теорији, Земља понаша као циновски магнет, па је њено магнетно поље (геомагнетно поље) као код обичног магнета: “Како се чини, Декартова хипотеза је хипотеза траженог. Пошто је питање шта је магнет, а Декарт је претпоставио да је Земља магнет.” (Физика, §574).

Андриотис (2009) напомиње да описана интеракција између два обична портабл магнета има заједничке црте са Бенцаминовим објашњењем гравитационог привлачења (Физика, §65). Механизам привлачења је истоветан.

Конечно, Бенцамин пише о статичкој густини *пантахекинетона* и његовом току. После много година, налазимо да је «флукс поља» природна величина, која се односина интензитет поља (Гаусов закон). Према Бенцамину са Лезбоса «термогону» (топлота) нити је матерјална супстанца (као што се распрострањено сматрало у његово доба), нити појава; то је «флуид» исте природе као сунчеви зраци (Физика, §980). О ватри, топлоти и светлости пише: “Ватра и топлина се не налазе у порам тела него у њиховим молекулима” (§987). А осим тога:

“... како нас чула обавештавају, сунчеви зраци нису ништа друго него топлина” (Физика, §1019).

У оквиру *пантахекинетон* теорије, дат је и поступак одбијања светлости: “Долази до диференцијације између сунчевог и земаљског флуида” (Физика, §1316).

6. ЗАКЉУЧАК

Андриотис (2009) саопштава у епилогу (стр. 182): “Добијени закључци ми дозвољавају да опишем пантахекинетон теорију као веома мудру и плодносну комбинацију погледа на свет Картезијанске и Њутнове школе. Пантахекинетон теорија укључује многе оригиналне елементе, што уздиже Бенџамина са Лезбоса у статус оца концепта дуалне природе светлости и енергије (талас-честица), и унифицираног описа природних појава.”

Пантахекинетон теорија је заснована на дубоком разумевању познатих експерименталних провера својстава гравитације, електрицитета, магнетизма, оптичких појава, топлоте и звука. Не избегавајући указивање на озбиљне недостатке ове теорије, закључујемо заједно са Андриотисом да је „ингениозан предлог“ Бенџамина Лезбиоса довољан да га идентификујемо као веома важну особу за историју покушаја унифицираног описа природе, што се данас често назива потрага за „теоријом свега“.

Литература

- ***: 2008, *Lexiko tis ellinikis glossis*, Papyros publ., Athens [in Greek].
- Andriotis, Antonios: 2009, *The theory of “Pantachekineton” of Benjamin Lesvios: From the ether of the Cartesians to universality and duality of the phenomena of energy transfer*, published by the author, Irakleio [in Greek].
- Argyropoulou, Roxanne: 1983, *Benjamin Lesvios and the European thought of 18th century*, Ph.D. dissertation, Institute of Modern Greek Studies of the National Research Foundation (E.I.E.) (reprinted in 2003) [in Greek].
- Descartes, René: 1637, *Discours de la méthode*, Laurence J. Lafleur trans.: *Discourse on Method and Meditations*. New York: The Liberal Arts Press, 1960.
- EEE: 1983, *Ekpaideftiki Elliniki Enkyklopedia– Pagosmio Viografiko Lexiko (Greek Educational Encyclopedia – World Biographical Dictionary)*, Ekdotiki Athinon, vol. 2, Athens [in Greek].
- Houzaios, G.M.: 2009, *Benjamin Lesvios and Contemporary Physics*, reprint from the 20th volume of the journal *Lesviakà* of the Society of Lesbian Studies, Mytilene [in Greek].
- Kavarnos, K.P.: 1964, *Symbols and indications of immortal life*. Astir publ., Athens [in Greek].
- Kitromilidis, Paschalis: 1999, *Modern Greek Enlightenment – The political and social ideas*, Morfotiko Idrima Ethnikis Trapezis (MIET), Athens [in Greek].
- Kotsakis, Dimitrios: 1940, *The study of Astronomy in Greece during the 18th century*, published by the author [in Greek].
- Koumanoudis, Stefanos: 1998, *Compilation of New Words – invented by scholars from the fall of Constantinople up to this day*. Series: Modern Greek studies; series supervisor: F. Iliou. Hermes publ., Athens [in Greek].
- Mavrommatis, Konstantinos: 1989, *The Astronomy of Theophilos Kairis*. 1st Volos High School edition, Thessaloniki [in Greek].
- Valetas, G.: 1974, “The persecutions against Benjamin and his turbulent struggle to enlighten the nation”, *Aeolika Grammata* 4, p. 283-288. Kallithea [in Greek].

“THE THEORY OF EVERYTHING” OF BENJAMIN LESBIOS

Benjamin Lesbios or Benjamin of Lesbos was a scholar monk of Greek enlightenment, who lived in the age of A. Korais, Th. Kairis and E. Voulgaris. Clearly influenced by the spirit of Western European enlightenment, Benjamin was accused by Orthodox Church officials for teaching the new natural world knowledge. He was an important philosophical mind of Greek enlightenment and he introduced the *Pantachekineton*, a pioneering unifying natural theory.